

Sny k snědku

Divné světy Jakuba Němečka

Povídkový debut starého a nenadějného autora, jak sám sebe grafik a překladatel Jakub Němeček označuje, má být loučením s různými fázemi jeho minulosti. Vyprávění o divných lidech zabalené do sci-fi a fantasy příběhů ale leccos vypovídá i o naší přítomnosti.

MARIJA FURLETOVA

Že bychom neměli soudit knihu podle obalu, to nám dosvědčí i nenápadná kapesní knížečka s nápísem *Na lovu kvizonů* (2022). Do knihy rozměrů mobilního telefonu se debutujícímu Jakubu Němečkovi podařilo vtěsnat paletu alternativních vesmírů s jedinečnými bytostmi a vlastními fyzikálními zákony. Autorovy povídky osloví nejen bohatým fantazijním světem, ale i analogiemi k současné realitě, jež dílu dávají sociálně kritické rysy a umožňují jej číst jako společenskou kariaturu zaobalenou do žánrů sci-fi a fantasy.

Na obalu knihy je uvedeno, že jde o „debut starého nenadějného autora“. Jakub Němeček ve světě literatury není žádným nováčkem – pohybuje se zde dekády jako překladatel, grafik a nakladatel. V roce 2016 založil nakladatelství Gnóm, které tiskne především zahraniční autory science fiction a fantasy. Pro jeho knihu, stejně jako pro celé nakladatelství, se hodí použít výraz „alternativní“.

Spiritualita padesátníků

Ať už je příběh situován do současné Prahy, mezigalaktického prostoru nebo bezejmenného světa, všude najdeme postavy řešící krizi středního věku. Mají dlouholeté zkušenosti v partnerském životě, exmanželky, domácí mazlíčky a o svých milostných vztazích smýšlejí spíše pragmaticky, než že by překypovaly emocemi.

Povídka *Les* staví do popředí nenaplněné ambice postav, jejich frustrace a strach, že „zaspí dobu“. Ve dvaceti letech je stále dost času něco změnit, když ale člověku táhne na padesátku, situace se už začíná zdát nenapravitelná.

Platí to i pro hlavní postavu povídky, Ladislava Bašouna, který mnohokrát změnil obor svých studií i profesí, přesto však nedokázal přijít na to, co by ho mohlo naplňovat. Nerozumí dnešnímu světu, nevěří politickému systému ani televizi a cítí, že mu bylo něco odejmuto. Šťestí přislíbené cinkáním klíčů mu vzali „tíhleti“. Ani v milostném životě se mu podle všeho nevede, nedávno se rozešel s přítelkyní Marií, což byla osudová chyba – nebo ho v tom alespoň utvrzuje jeho blízký přítel Šíza. Tomu se naopak daří jít s dobou, má za sebou úspěšné roky podnikání a teď se věnuje vědě. Svého neúspěšného kamaráda upřímně lituje, a tak se mu snaží dávat rady do života.

Ladislav Bašoun sice možná neví, co se životem, ale umí naslouchat intuici a rozhodne se ji nezdádit. Neuposlechne svého akademického přítele a jde si svou cestou. Vyrazí prozkoumávat záhadnou zónu v lese, kterou obkličila armáda, vědci, aktivisté a hipízáci. Získá přitom mnohem víc, než mu může nabídnout kariérní růst, přítelkyně a ostatní plody pozemského a produktivního života: nalézá duchovno. Setká se totiž s nadzemskou bytostí, jež mu poskytne posmrtný život formou reinkarnace v motýla. I přes zjevnou nadsázku příběh otevírá téma spirituality v ateistickém Česku. Němeček prostřednictvím své lesní povídky ukazuje, jak vypadá duchovní svět generace, která vyrůstala v protinábožensky založeném režimu a zbytek života strávila ovlivněna kapitalistickou posedlostí ziskem, a čím vyčnívají lidé, jako je Ladislav Bašoun.

Vítr vůně chaluh

Ladislava v dalších povídkách autor sice už nezmiňuje, v povídce *Kdo příliš mnoho sní* ale vystupuje jeho expřítelkyně Marie. Jako by si Němeček povídky nevymýšlel, ale vyprávěl příběhy postav, které zná a jejichž osudy sám zvědavě vyhlíží. Rád se k nim vrátí, podívá se na jejich život z jiné perspektivy či zjišťuje, jak se vede jim i světu, ve kterém žijí.

Povídka věnovaná Bašounově bývalé přítelkyni dobře ilustruje autorovo zacházení s jazykem. Knihovnici Marii Bláhové někdo podstrčí do knihy leták s nápísem „kdo příliš mnoho sní“ a ona jej pochopí jako pobídku k hubnutí. Jakub Němeček využívá víceznačnosti

slov, vymýšlí si slova vlastní, emotivně je zbarvuje a vytváří slovní hříčky, i když poněkud naivním způsobem – nedá se říct, že by patřil k jazykovým virtuosům. Používá poměrně všední slovník, jeho postavy nejčastěji promlouvají obecnou češtinou a slangem, občas se někde mihnou i klišé.

Určitá lexikální chudost vyvstane zejména v popisných pasážích, které se pokouší obohatit nepodstatnými adjektivy, jež označují třeba barvu či velikost popisovaného objektu. Například v úvodu povídky *Stařec* a omě: „Stařec přistál na cizí planetě v malé kosmické lodi. Na jediném zdejší kontinentu právě začínalo jaro. Louky byly plné bílých a žlutých květů a po pláži honil svěží vítr vůni chaluh.“ Taková vyjadřovací zkratkovitost charakterizuje i ostatní povídky a nelze s jistotou určit, zda se jedná o autorský záměr, nebo selhání.

Milovník aluzí

Jakub Němeček nevyniká dovedností básnického obrazu, nevyužívá metafor ani dalších básnických prostředků. Slova volí spíše intuitivně a nahodile, i tak ale jeho texty dokážou předat jedinečnou atmosféru. Daný nedostatek totiž kompenzuje vnitřním světem postav a sledem dramatických událostí, které příběh zpestřují a dávají im tuvar, jakousi vnitřní logiku, která bez potřeby přílišné popisnosti určuje směr významu díla. A proti popisnosti jde i využívání analogií k současnému světu či literárních aluzí. S intertextualitou se často pojí představa „intelektuálního“ psaní. V prázách Jakuba Němečka ale nepůsobí jako alibi. Autor se nesnaží přesvědčit čtenáře o svém přehledu ani maskovat fádnost příběhu. Obrací se k dílům, k nimž vzhlíží, vyjadřuje respekt, ale současně si z nich dokáže udělat legraci, s nadsázkou je aktualizovat a vsadit do svých fikčních světů. Němeček nešetří satirickým tónem, přesto však nelze soubor *Na lovu kvizonů* číst jako humoristické dílo. Jeho primárním záměrem není čtenáře pobavit, spíš mu chce svými ujetými fantaziemi zprostředkovat absurditu života.

Autorka studuje filmová studia.

Jakub Němeček: *Na lovu kvizonů*. Gnóm. Praha 2022, 128 stran.